

สิทธิของบล็อกเกอร์ในฐานะ "สื่อ พลเมือง" และบริบททางกฎหมาย

สฤณี อาชวานันทกุล

Fringer | คนชายขอบ

<http://www.fringer.org/>

นำเสนอในงานสัมมนาสาธารณะหัวข้อ "พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ
คอมพิวเตอร์ฉบับใหม่และการคัดค้านของโลกไซเบอร์ : จากตำราสู่การปฏิบัติจริง"

วันที่ 8 พฤศจิกายน 2550

จัดโดย

ศูนย์รณรงค์นโยบายสื่อมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์จริยธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร่วมกับ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.)

งานนี้เผยแพร่ภายใต้ลิขสิทธิ์ Creative Commons แบบ Attribution Non-commercial Share Alike (by-nc-sa) โดยผู้สร้างอนุญาตให้ทำซ้ำ แจกจ่าย แสดง และสร้างงาน
ดัดแปลงจากส่วนใดส่วนหนึ่งของงานนี้ได้โดยเสรี แต่เฉพาะในกรณีที่ให้เครดิตผู้สร้าง ไม่
นำไปใช้ในทางการค้า และเผยแพร่งานดัดแปลงภายใต้ลิขสิทธิ์เดียวกันนี้เท่านั้น

ลักษณะกฎหมายกำกับดูแลอินเทอร์เน็ตที่ดี

พ.ร.บ. คอมฯ ไม่ครอบคลุมประเด็นนี้ และความไม่ชัดเจนของนิยามฐานความผิดหลายมาตรา อาจนำไปสู่การใช้อำนาจรัฐลิดรอนเสรีภาพประชาชน

ลงทะเบียนผิด
(แฮกเกอร์, เจ้าของเว็บไซต์,
โป๊, มิจฉาชีพ)

คุ้มครองและส่งเสริม
เสรีภาพในการแสดง
ความคิดเห็น และ flow
ข้อมูลข่าวสารของ
ประชาชน

จุดเด่นของ พ.ร.บ. คอมฯ และจุดเน้นที่
คณะกรรมการร่างฯ และฝ่ายผู้สนับสนุน
พ.ร.บ. ฉบับนี้ชอบพูดถึง

ความเหมือนและความต่าง ระหว่าง “สื่อพลเมือง” กับสื่อมวลชน

- สื่อพลเมือง : จาก “แหล่งข่าว” เป็น “ผู้สื่อข่าว” เอง
- ดังนั้น เมื่อเขียนข่าว สื่อพลเมืองจึงต้องมีจรรยาบรรณไม่ต่างจากสื่อกระแสหลัก เช่น ปกป้องข้อมูลส่วนตัวของแหล่งข่าว
- แต่ก็ต้องได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย ไม่ต่างจากสื่อกระแสหลักด้วย
  - เนื่องจากเป็นเพียง “คนธรรมดา” กลไกคุ้มครองบล็อกเกอร์อาจจะต้องมีมากกว่ากลไกคุ้มครองสื่อมวลชนเสียด้วยซ้ำ
- “ข่าว” ของสื่อพลเมือง มักเป็นประสบการณ์ตรง, real-time, เจือด้วยอารมณ์ความรู้สึก, เป็น “ความเห็น” มากกว่าข่าวในสื่อกระแสหลัก และอาจมี “ความเป็นกลาง” น้อยกว่า
  - “ความเป็นกลาง” อาจไม่สำคัญเท่ากับ “objectivity” ในการนำเสนอข้อมูล และการแยกแยะอย่างชัดเจนระหว่างข้อมูล และความเห็นส่วนตัว
  - “truth content” และ “ความน่าจะเป็น” ในการก่อให้เกิดความเสียหาย ควรขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของคนอ่าน ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐ

สิทธิของบล็อกเกอร์ (จาก EFF.org)

- บล็อกเกอร์เป็นสื่อได้ (และสื่อมวลชนก็เป็นบล็อกเกอร์ได้) – เมื่อใดที่บล็อกเกอร์รายงาน “ข่าว” (ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เป็นประเด็นสาธารณะ) บล็อกเกอร์มีสถานะเทียบเท่าสื่อมวลชน และดังนั้นจึงต้องมีทั้งสิทธิ และจรรยาบรรณเช่นเดียวกับสื่ออาชีพ
- บล็อกเกอร์ต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ต้องมีกลไกคุ้มครองจากคนฟ้องในข้อหาหมิ่นประมาท ละเมิดลิขสิทธิ์ หรือข้อหาอื่นๆ โดยไร้ความชอบธรรมหรือเหตุผลรองรับ
  - ลักษณะข้อความที่มีความชอบธรรม (fair comment):
    - ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง (based on facts)
    - มีเจตนาดี (made in good faith)
    - ตีพิมพ์โดยไร้เจตนาร้าย (without malice)
    - เกี่ยวกับประเด็นสาธารณะ (matter of public interest)
  - คดีชินคอร์ปฟ้องไทยโพสต์และคุณสุภิญญา กลางณรงค์ – ถ้าบล็อกเกอร์ที่เป็นประชาชนธรรมดาถูกฟ้องในข้อหาล้ายกัน จะแตกต่างกันหรือไม่?

สิทธิของบล็อกเกอร์ (จาก EFF.org) (ต่อ)

- บล็อกเกอร์ต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง – ข้อยกเว้นและสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายที่สื่อกระแสหลักมีเกี่ยวกับประเด็นนี้ ต้องใช้คุ้มครองบล็อกเกอร์ได้ด้วย
- บล็อกเกอร์ต้องมีสิทธิในการเขียนบล็อกแบบนิรนาม (anonymous)
  - สำคัญมากในสังคมที่ยังมี “อำนาจมืด” สูง และกลไกรองรับต่างๆ (เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้ให้เบาะแสการทุจริตคอร์รัปชัน หรือ whistleblower protection laws) ยังมีไม่เพียงพอหรือบังคับใช้ไม่ได้จริง เช่นประเทศไทย
  - ถ้าสถานะนิรนามของ “แหล่งข่าว” ของสื่อกระแสหลักยังได้รับการคุ้มครอง สถานะนิรนามของบล็อกเกอร์ในฐานะ “แหล่งข่าว” ที่รายงานข่าวเอง ก็ควรได้รับการคุ้มครองด้วย
- บล็อกเกอร์ต้องมีเสรีภาพในการตีพิมพ์ข้อความที่คนอื่นเขียน เช่นเดียวกับเว็บไซต์แบบอื่นๆ (ไอเอสพี ฯลฯ)

อำนาจของเจ้าหน้าที่ที่ไม่ต้องขอศาล

- มาตรา 18 ข้อ (1) ถึง (3):
  - 1) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ. นี้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งเอกสาร ข้อมูล หรือหลักฐานอื่นใดที่อยู่ในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้
  - 2) เรียกข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์จากผู้ให้บริการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ หรือจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง
  - 3) สั่งให้ผู้ให้บริการส่งมอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้บริการที่ต้องเก็บตามมาตรา 26 หรือที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมของผู้ให้บริการให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่
- มาตรา 26: ผู้ให้บริการต้องเก็บ traffic record และข้อมูลที่ "สามารถระบุตัว" ผู้ใช้ ไม่น้อยกว่า 90 วัน

หลักการ/คำถามใหญ่เกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมฯ

- ความไม่ชัดเจนของบางมาตรา อาจบั่นทอนแรงจูงใจในการแสดงความเห็นของประชาชน
  - ผู้ถูกฟ้องมักเป็นประชาชนธรรมดา เสียเปรียบแต่แรกเพราะไม่มีทุน เวลา หรือเรี่ยวแรงเท่ากับรัฐหรือธุรกิจซึ่งมักเป็นฝ่ายฟ้อง (กลไกช่วย เช่น class action law ก็ยังมีไม่เพียงพอ)
  - ลำพังขั้นตอนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่อาจทำให้สื่อพลเมืองสูญเสียความมั่นใจ หรือหวาดกลัวจนไม่กล้าเขียนอีก
- ใครเป็นผู้ตัดสินว่าอะไรเป็น “ข้อมูลเท็จ”? โดยเฉพาะในอินเทอร์เน็ตซึ่งใครจะเขียนอะไรก็ได้?
  - ข่าวลือที่บล็อกเกอร์อยากเผยแพร่ด้วยเจตนาดี (เช่น เรื่องไข้หวัดนก) ถือเป็นข้อมูลเท็จหรือไม่?
  - “ข้อสันนิษฐาน” (conjectures) ที่ข้อเท็จจริงไม่มีทางปรากฏจนกว่าจะถึงชั้นศาล เป็นข้อมูลเท็จหรือไม่?

ประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนใน พ.ร.บ. คอมฯ

- มาตรา 14(1): ข้อมูลเท็จที่ “น่าจะเกิดความเสียหายต่อผู้อื่นหรือประชาชน”
  - ทำไมจึงไม่ให้ผู้เสียหายหรือประชาชนเป็นคนตัดสิน? (ในกฎหมายหมิ่นประมาท ผู้เสียหายต้องเป็นคนฟ้อง แต่ พ.ร.บ. คอมฯ ให้เจ้าหน้าที่ตัดสิน)
- มาตรา 14(2): ข้อมูลเท็จที่ “น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน”
  - “ความมั่นคงของประเทศ” vs. “เสรีภาพของประชาชน”
  - บางเรื่องก็ควรก่อให้เกิดความตื่นตระหนก เช่น ข่าวลือลามิ

ประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน (ต่อ)

- มาตรา 14(4): ทำไมไม่อำนวยความสะดวก “ลามก” ตามประมวลกฎหมายอาญาไปเลย จะได้ไม่ต้องตีความ?
- มาตรา 16: ภาพของผู้อื่นที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เดิม หรือดัดแปลง ที่ “น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย”
  - จะลดแรงจูงใจของประชาชนในการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสังคม (เช่น ศิลปะล้อเลียนนักการเมือง) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของวุฒิสภาและการศึกษาทางสังคมและการเมืองหรือไม่?
  - ประเด็นเดียวกันกับมาตรา 14(1) : ทำไมจึงไม่ให้ “ผู้อื่นนั้น” ตัดสินใจเอาเองว่าถูกดูหมิ่น อับอาย ฯลฯ หรือไม่? ผู้เสียหายสามารถไปฟ้องภายใต้กฎหมายหมิ่นประมาทอยู่แล้ว
- ประกาศ 5(2): “ข้อมูลของผู้ประกาศ (post) ข้อมูล” ที่บล็อกเกอร์ต้องเก็บ (เช่น ข้อมูลของผู้โพสต์คอมเมนต์) คืออะไร?

ข้อเสนอแนะ

- ควรมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
- ขอให้ทบทวนความจำเป็นของมาตรา 14, 15 และ 16
  - คลุมเครือให้อำนาจเจ้าหน้าที่มากเกินไป และอาจลดทอนแรงจูงใจของประชาชนในการแสดงออกและอภิปรายอย่างเสรี
  - เป็นความผิดตามกฎหมายอื่นอยู่แล้ว เช่น กฎหมายหมิ่นประมาท
- ควรแก้ไขมาตรา 18(3) : ข้อมูลส่วนตัวผู้ใช้ควรต้องใช้คำสั่งศาล
- กระทรวงไอซีทีควรเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงข้อดีของกฎหมาย ขอบเขต และกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย
- กระทรวงไอซีทีควรเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน การดำเนินคดี คำสั่งศาล และคำพิพากษาของศาลในประเด็นความผิดที่อยู่ภายใต้ พ.ร.บ. คอมฯ บนเว็บไซต์ของกระทรวง ให้สาธารณชนรับรู้และติดตามตรวจสอบได้
- ภาคประชาสังคมควรมีการจัดตั้งกองทุน แนวนร่วม หรือองค์กร เพื่อให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และให้คำแนะนำต่อสื่อพลเมือง - อาจใช้รูปแบบคล้ายกับ EFF.org ในอเมริกา